

SEKUNDARNE ANALIZE PODATAKA DOBIJENIH KROZ ISTRAŽIVANJE ANKETA O PRIHODIMA I USLOVIMA ŽIVOTA (SILC)

Program podrške razvoju istraživačkih
kadrova iz oblasti društvenih nauka

UTICAJ PRIHODA OD PROIZVODNJE DOBARA ZA SOPSTVENE POTREBE NA STOPU RIZIKA OD SIROMAŠTVA I NEJEDNAKOST U REPUBLICI SRBIJI

Mateja Petrušević i Aleksandra Vukmirović

VLADA
REPUBLIKE
SRBIJE

TIM
ZA SOCIJALNO UKLJUČIVANJE I
SMANJENJE SIROMAŠTVA

Empowered lives.
Resilient nations.

Sekundarne analize podataka dobijenih kroz istraživanje
Anketa o prihodima i uslovima života (SILC)

Program podrške razvoju istraživačkih kadrova iz oblasti društvenih nauka

**UTICAJ PRIHODA OD PROIZVODNJE DOBARA ZA SOPSTVENE POTREBE
NA STOPU RIZIKA OD SIROMAŠTVA I NEJEDNAKOST U REPUBLICI SRBIJI**

Autorke:

Mateja Petrušević

Aleksandra Vukmirović

Izdavači:

Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlada Republike Srbije i
Program Ujedinjenih nacija za razvoj

Recenzent:

Biljana Mladenović

Dizajn i priprema:

Violeta Đokić

VLADA
REPUBLIKE
SRBIJE

TIM
ZA SOCIJALNO UKLJUČIVANJE
SMANJENJE SIROMAŠTVA

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

PODRŠKA: Izrada publikacije omogućena je
sredstvima Švajcarske agencije za razvoj i saradnju
u okviru projekta „Podrška unapređenju procesa
socijalnog uključivanja u Republici Srbiji“.

NAPOMENA: Ova publikacija ne predstavlja zvaničan stav Vlade Republike Srbije. Isključivu odgovornost za sadržaj i informacije koje se nalaze u publikaciji snose autori/ke teksta. Svi pojmovi upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

Stavovi izneti u ovoj publikaciji pripadaju autorima/kama i ne predstavljaju nužno stavove Ujedinjenih nacija, odnosno UNDP-a ili država članica.

Poštovani/a,

Pred vama je jedna od 11 analiza koje su nastale u okviru Programa podrške razvoju istraživačkih kadrova iz oblasti društvenih nauka koji je, u skladu sa višegodišnjom praksom, inicirao Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije, i sproveo u saradnji sa Programom Ujedinjenih nacija za razvoj.

Ovaj ciklus Programa podrške razvoju istraživačkih kadrova iz oblasti društvenih nauka bio je usmeren na sekundarne analize podataka dobijene kroz istraživanje Anketa o prihodima i uslovima života – SILC. Programom su podržana i detaljnija istraživanja Ankete o potrošnji domaćinstava i Ankete o radnoj snazi, kao i korišćenje administrativnih izvora podataka, sa ciljem sveobuhvatnijeg i celovitijeg razumevanja tematike i formulisanja efikasnijih javnih politika.

Opšti cilj Programa bio je dublje razumevanje faktora koji utiču na siromaštvo, socijalnu isključenost, materijalnu deprivaciju, rizik siromaštva, nejednakost, pristup tržištu rada i druge aspekte važne za kvalitet života pojedinaca i porodica u Republici Srbiji. Program je usmeren na podizanje kapaciteta istraživača/ica na početku karijere za realizaciju komplementarnih/sekundarnih istraživanja u onim oblastima koje nisu istraživane, a koje su od velike važnosti za formulisanje efikasnih javnih politika u ovim segmentima.

Programom se ovakvim pristupom odgovorilo ne samo na zahteve za dodatnim dubinskim istraživanjima fenomena siromaštva i uslova života u zemlji, već doprinelo i kreiranju predloga politika zasnovanih na podacima.

Program je podržao 19 istraživača/ica na početku karijere¹ kojima je bila obezbeđena kontinuirana mentorska podrška ukupno sedam mentora², kao i podrška Republičkog zavoda za statistiku i podrška nezavisnog statističara.

Za uspešno sprovođenje Programa veliku zahvalnost dugujemo kolegama i koleginicama iz Republičkog zavoda za statistiku, kako na stručnim savetima i podršci, tako i na ustupanju podataka iz relevantnih anketa kojima Republički zavod za statistiku raspolaže.

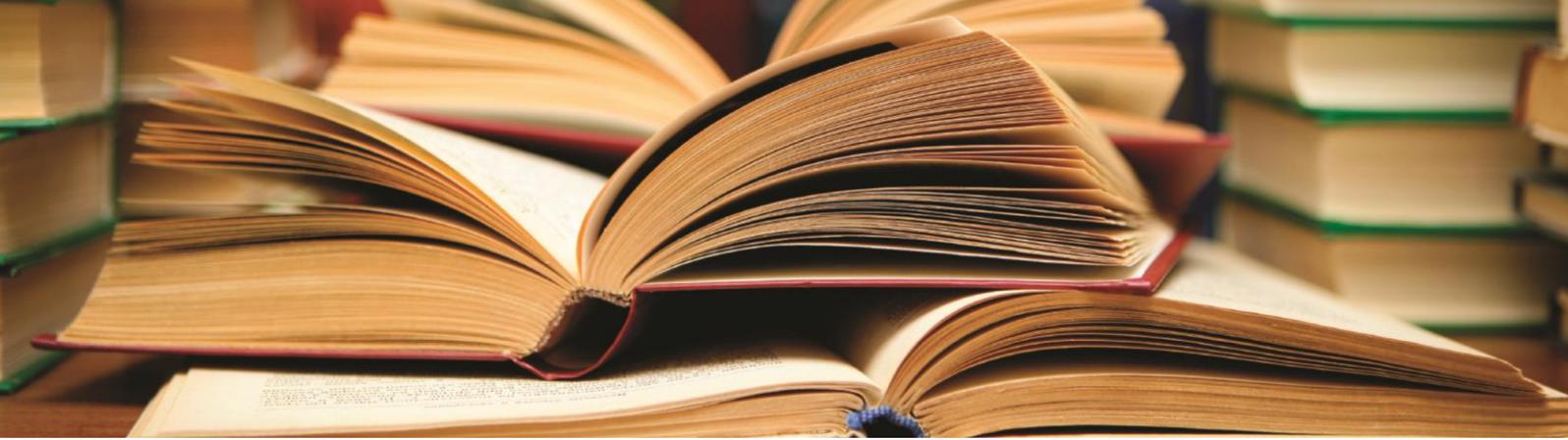
Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije i Program Ujedinjenih nacija za razvoj vas pozivaju na korišćenje predstavljenih podataka u vašem daljem radu, kao i na promociju nalaza i preporuka, sa nadom da ćemo time podstaći efikasnije unapređenje javnih politika i doprineti stvaranju inkluzivnijeg i pravednijeg društva.

Steliana Nedera, zamenica
stalne predstavnice
Program Ujedinjenih nacija za razvoj

Ivan Sekulović, menadžer
Tim za socijalno uključivanje i smanjenje
siromaštva Vlade Republike Srbije

¹ Aleksandra Anić, Aleksandra Vukmirović, Sanja Vujackov, Kaja Damnjanović, Maja Jandrić, Marko Milenković, Tatjana Milić, Natalija Mirić, Miloš Mojsilović, Ivana Savić, Dragan Stanojević, Ivana Stjelja, Jelena Stojilković Gnjatović, Svetozar Tanasković, Marko Tomašević Marijana Pantić, Dragana Paunović Radulović, Lenka Petrović i Mateja Petrušević

² Mentori koji su u ovom procesu pružili podršku izradi istraživanja su Devedžić Mirjana, Žarković Rakić Jelena, Krstić Gorana, Matković Gordana, Milić Branislav, Nojković Aleksandra i Stanić Katarina.

UTICAJ PRIHODA OD PROIZVODNJE DOBARA ZA SOPSTVENE POTREBE NA STOPU RIZIKA OD SIROMAŠTVA I NEJEDNAKOST U REPUBLICI SRBIJI

Da li proizvodnja za sopstvene potrebe
smanjuje siromaštvo i nejednakost u Srbiji?

Mateja Petrušević i Aleksandra Vukmirović

Mateja Petrušević. Gotovo tri godine radio na implementaciji EU-SILC istraživanja u Republici Srbiji. Danas se honorarno bavi istraživačkim radom i analizom podataka. mpetrusevic87@yahoo.com

Aleksandra Vukmirović. Asistent iz oblasti elektornskog poslovanja u Beogradskoj poslovnoj školi Visokoj školi strukovnih studija. aleksandra.vukmirovic@stata.rs

Uticaj prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe na stopu rizika od siromaštva i nejednakost u Republici Srbiji

Mateja Petrušević i Aleksandra Vukmirović

Analiza *Uticaj prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe na stopu rizika od siromaštva i nejednakost u Republici Srbiji* jedna je od 11 sekundarnih analiza koje su kreirane u okviru **Programa podrške razvoju istraživačkih kadrova iz oblasti društvenih nauka - sekundarne analize podataka dobijenih kroz istraživanje Anketa o prihodima i uslovima života – SILC**.

Sprovođenje Programa inicirao je i podržao Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije (SIPRU), uz podršku Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), a u saradnji sa Republičkim zavodom za statistiku (RZS). Republika Srbija sprovodi istraživanje *SILC* od 2013. godine, čime se pridružuje članicama Evropske unije (EU) u praćenju životnog standarda, socijalne uključenosti i nejednakosti. Analizom mikropodataka iz *SILC*-a kao primarnom analitičkom izvoru, kroz 11 sekundarnih analiza daje se doprinos unapređenju procesa donošenja relevantnih politika socijalnog uključivanja, zasnovanih na podacima. Više informacija o samom Programu i kreiranim analizama možete pronaći na internet stranici Tima za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije www.socijalnoukljucivanje.rs.

Anketa o prihodima i uslovima života (*SILC* — Survey on Income and Living Condition) se u Evropskoj uniji (EU) smatra najrelevantnijim instrumentom za praćenje siromaštva, socijalne uključenosti, nejednakosti i životnog standarda. U državama članicama EU, *SILC* se sprovodi od 2003, a u Srbiji od 2013. godine.

Standardna metodologija za računanje rizika od siromaštva na nivou EU (na osnovu *SILC* istraživanja) ne uključuje prihod od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva. Prihod od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe podrazumeva vrednost hrane i pića koje domaćinstvo samo proizvede i potroši za sopstvene potrebe. Vrednost ovih proizvoda predstavlja razliku tržišne vrednosti proizvedenih dobara i svih troškova koji su nastali tokom procesa proizvodnje. Ovaj prihod očigledno pravi razliku u visini ukupnog prihoda domaćinstva, ali do sada nisu postojali podaci koji utvrđuju u kojoj meri uračunavanje ovih prihoda u ukupni prihod domaćinstva utiče na visinu rizika od siromaštva ili nejednakosti u Srbiji. Utvrđivanje njihovog uticaja upravo je i cilj ovog istraživanja.

Istraživanje u EU na podacima iz 2008. godine je pokazalo da se u Rumuniji gotovo 100% domaćinstava bavilo proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe, u Estoniji oko 50%, dok se u Luksemburgu, Irskoj i na Kipru manje od 1% domaćinstava bavilo ovom vrstom

proizvodnje. Udeo prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupnom dohotku domaćinstva je bio oko 18% u Rumuniji, oko 2% u Bugarskoj, Litvaniji i Letoniji, dok je u svim ostalim državama udeo ovih prihoda bio na nivou od 1% ili nižem.¹ Državama članicama EU je ostavljeno da same odluče da li će pratiti prihod od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, u zavisnosti od toga da li ovi prihodi predstavljaju značajnu komponentu dohotka na nacionalnom nivou ili značajnu komponentu dohotka određene grupe domaćinstava.

OBRAZLOŽENJE METODOLOGIJE

Za analizu uticaja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe na indikatore siromaštva i nejednakosti u Srbiji korišćeni su podaci *SILC* ankete za 2013. i 2014. Godinu (HY170 varijabla). U *SILC* istraživanju su jedinice posmatranja domaćinstva i svi članovi stariji od 16 godina unutar domaćinstva. Podaci o proizvodnji dobara za sopstvene potrebe prikupljaju se na nivou domaćinstva. U prihod od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe uključuje se samo prihod od dobara koja su proizvedena isključivo za

¹ Paats M. and Tiit EM. (2010). *Income from own-consumption (Income and Living conditions in Europe Edited by Anthony B. Atkinson and Eric Marlier)*, str. 187.

sopstvene potrebe. Primera rad, ukoliko se domaćinstvo ili neki njegovi članovi bave proizvodnjom dobara čija je primarna namena da budu prodati, ali se jedan njihov deo iskoristi i za sopstvene potrebe domaćinstva, taj prihod neće biti prikazan kao proizvodnja dobara za sopstvene potrebe, već u drugoj varijabli (kao prihod od samozaposlenosti – PY050) koja je već uključena u ukupni raspoloživi dohodak domaćinstva. Za potrebe ove analize na ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva će biti dodati i prihodi ostvareni od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, te će iznova biti izračunata vrednost indikatora rizika od siromaštva i nejednakosti. Nakon toga biće testiran značaj razlike u vrednostima indikatora pre i nakon uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe.

REZULTATI ANALIZE

Prihod od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe je u 2013. godini prijavilo 27% domaćinstava u Republici Srbiji. Udeo ovog prihoda u ukupnom raspoloživom dohotku domaćinstva je iznosio 2,9%. Ovaj udeo se odnosi na sva domaćinstva, bez obzira na to da li su se ona bavila proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe ili ne. Ukoliko se posmatraju samo domaćinstva koja su se bavila proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe, udeo prihoda po ovom osnovu iznosi 11,4% u ukupnom raspoloživom dohotku.

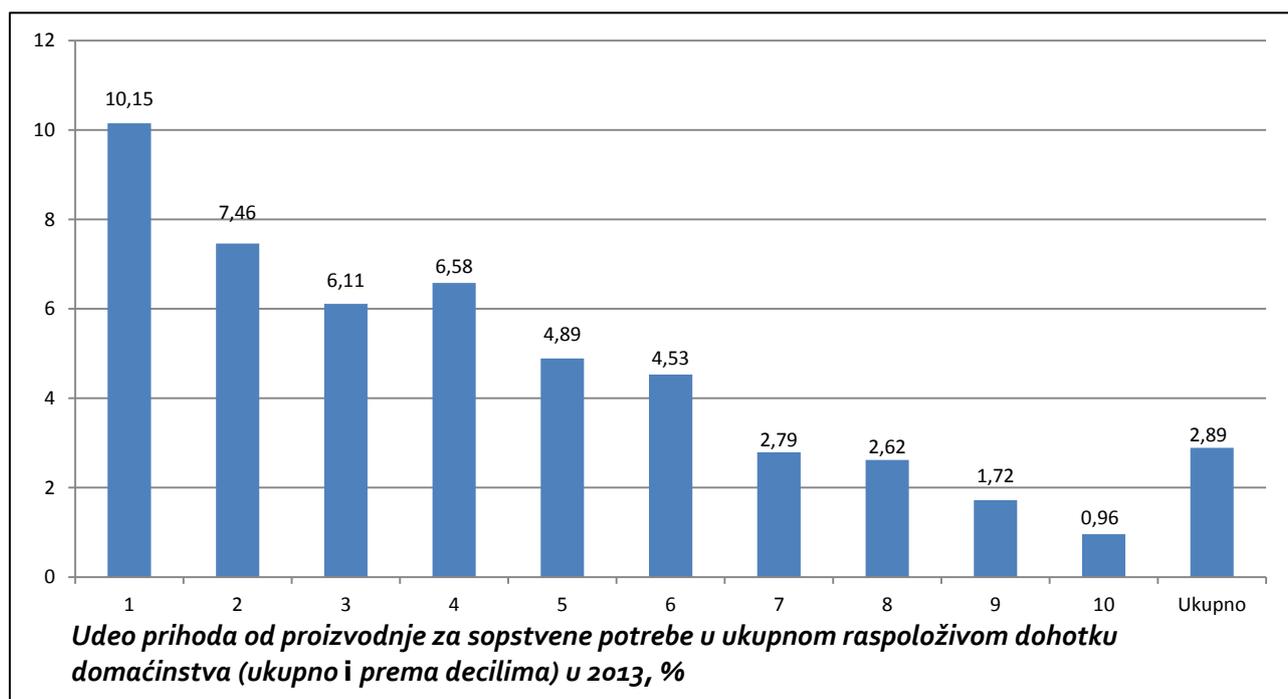
Ukoliko ove podatke uporedimo sa podacima drugih država, Srbija bi po procentu domaćinstava koja se bave proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe bila u vrhu liste, na nivou Portugala. Države EU kod kojih je procenat ovih domaćinstava viši su Bugarska, Letonija, Slovačka, Češka, Estonija i Rumunija.

Posmatrano po decilima, udeo prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupnom raspoloživom dohotku domaćinstva najviši je u prvom decilu (10% stanovništva sa najnižim prihodima) i iznosi 10,2%, a najniži u desetom decilu (10% stanovništva sa najvišim prihodima) i iznosi 1,0%. Udeo ovih prihoda opada sa porastom dohotka.

Ukoliko sa državama članicama EU uporedimo udeo prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupnom raspoloživom dohotku domaćinstava koji u Srbiji iznosi svega 2,9%, Srbija bi bila na vrhu ove liste, u rangu Bugarske, ali daleko ispod Rumunije u kojoj je udeo ovih prihoda iznosio oko 18%.

Stopa rizika od siromaštva u 2013. godini je iznosila 24,5%, što pozicionira Srbiju na poslednje mesto u Evropi (u poređenju sa državama koje sprovode SILC istraživanje). Nakon uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva stopa rizika od siromaštva iznosi 23,4%. Ovo smanjenje se prilikom testiranja nije pokazalo statistički značajnim².

Uključivanje prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe gotovo da nema uticaja na rodnu di-

² Korišćen je nivo značajnosti od 0,05.

menziju siromaštva. Posmatrano po grupama, uključivanje ovih prihoda u ukupne prihode domaćinstva ima najveći uticaj na smanjenje stope rizika od siromaštva kod samozaposlenih lica. Ovaj podatak se može objasniti time što u samozaposlena lica spadaju i samozaposleni poljoprivrednici koji se najčešće i bave proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe. Posmatrano prema tipu domaćinstva, analiza pokazuje da prihodi od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe imaju uticaj na stope rizika od siromaštva samo kod domaćinstava bez izdržavane dece.

Posmatrano po regionima, analiza pokazuje da su ovi prihodi najviše uticali na smanjenje stope rizika od siromaštva u Šumadiji i zapadnoj Srbiji, u kojima je stopa smanjena za 2,2 procentna poena. Interesantno je da prihodi od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe ne utiču na stopu rizika od siromaštva u Vojvodini u kojoj je poljoprivreda najzastupljenija delatnost. Ovo se može objasniti pretpostavkom da su se poljoprivrednici u Vojvodini izjasnili kao samozaposlena lica koja se bave poljoprivredom, odnosno čiji je primarni razlog bavljenja poljoprivredom prodaja poljoprivrednih proizvoda³.

Analiza pokazuje da je uključivanje prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva statistički značajno uticalo na smanjenje nejednakosti (kvintilni odnos S80/S20) između 20% populacije sa najnižim dohotkom i 20% populacije sa najvišim dohotkom u 2013. godini. Nejednakost (kvintilni odnos S80/S20) je statistički značajno smanjena, sa 8,6 na 7,6, nakon uračunavanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupan prihod domaćinstava.

Đini koeficijent je u 2013. godini iznosio 38. Nakon uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, Đini iznosi 36,5. Testiranje značajnosti je pokazalo da ovo smanjenje nije statistički značajno.

Podaci za 2014. godinu se značajno razlikuju od podataka iz 2013. godine i pokazuju da se svega 19,9% domaćinstava bavilo proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe. U poređenju sa 2013. godinom ovaj procenat je znatno niži. Shodno tome, i udeo prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupnom raspoloživom dohotku domaćinstva na nivou čitave populacije je iznosio svega 0,9%. Stopa rizika od siromaštva u 2014. godini je iznosila 25,6%. Nakon

uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, stopa iznosi 25%. Testiranjem je utvrđeno da razlika nije statistički značajna. Kvintilni odnos S80/S20 je u 2014. godini iznosio 9,8. Nakon uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe odnos iznosi 9,4. Testiranjem je utvrđeno da razlika nije statistički značajna. Đini koeficijent je u 2014. godini iznosio 38,7. Nakon uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe Đini iznosi 38,2, te ova razlika nije statistički značajna.

Kod svih testiranih indikatora, osim kod kvintilnog odnosa S80/S20 u 2013. godini, ne postoji statistički značajna razlika u vrednosti indikatora kada je prihod od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe uključen u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva i kada nije. Samim tim se može doći do zaključka da prihodi od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe ne menjaju značajno sliku o stopi rizika od siromaštva i nejednakosti u Republici Srbiji.

Međutim, s obzirom na to da prihodi od proizvodnje dobara za sopstvenu potrebu utiču na smanjenje nejednakosti između 20% populacije sa najnižim dohotkom i 20% populacije sa najvišim dohotkom i da analiza pokazuje da uključivanje ovih prihoda u ukupni raspoloživi dohodak domaćinstva značajno smanjuje stopu rizika od siromaštva kod određenih kategorija populacije, ova analiza sugeriše da treba nastaviti sa merenjem i prikupljanjem ovih prihoda i u narednim talasima SILC istraživanja u Srbiji.

Takođe, neophodno je voditi računa o načinu na koji će se podaci za ovu varijablu prikupljati. Naime, u 2013. i 2014. godini testirana su dva modula za prikupljanje podataka za ovu varijablu: u 2013. godini modul sa detaljnim pitanjima u kojima se od ispitanika tražilo da upišu utrošenu količinu dobara koja su proizvedena isključivo za sopstvene potrebe, za svaku stavku pojedinačno: i modul u 2014. godini kada se od ispitanika tražilo da sami procene ukupnu tržišnu vrednost i proizvodnu vrednost utrošenih dobara. Razlika između ove dve godine se ogleda u tome što je u 2013. godini udeo prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupnom raspoloživom dohotku domaćinstva iznosio 2,9%, dok je isti udeo u 2014. godini iznosio 0,9%. Samim tim možemo da pretpostavimo da ovo smanjenje u 2014. godini, u poređenju sa 2013. godinom, ne proizilazi samo iz smanjenja udela domaćinstava koja su se zaista bavila proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe,

³ Poljoprivredni proizvodi koji se ne prodaju, već se iskoriste za sopstvene potrebe u domaćinstvu, po metodologiji SILC-a se ne uključuju u prihod od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, već se prihod po ovom osnovu uračunava u prihod samozaposlenih lica

već i metodološkim promenama u načinu prikupljanja podataka za ovu varijablu u upitnicima.

Preporuka je da se za prikupljanje podataka o proizvodnji dobara za sopstvene potrebe kreira standardizovan modul (po ugledu na 2013. godinu), koji ne bi trpeo značajne promene iz godine u godinu i koji bi bio identičan i u ostalim državama koje sprovode SILC istraživanje. Pri kreiranju modula bi trebalo voditi računa o tome da se obuhvate svi izvori prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, ali samo u meri u kojoj navedeni modul neće dodatno opteretiti upitnik i ispitanike.

RELEVANTNOST ANALIZE: VEZA SA POLITIKAMA EU, UN I STRATEŠKIM OKVIROM SRBIJE

Ova analiza utvrđuje u kojoj meri računanje prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupni prihod domaćinstva utiče na visinu rizika od siromaštva ili nejednakosti u Srbiji, koji su među najvećim socio-ekonomskim problemima Srbije. Siromaštvo u Srbiji je na visokom nivou i izraženo je kako u apsolutnom, tako i u *relativnom* smislu. Bez obzira

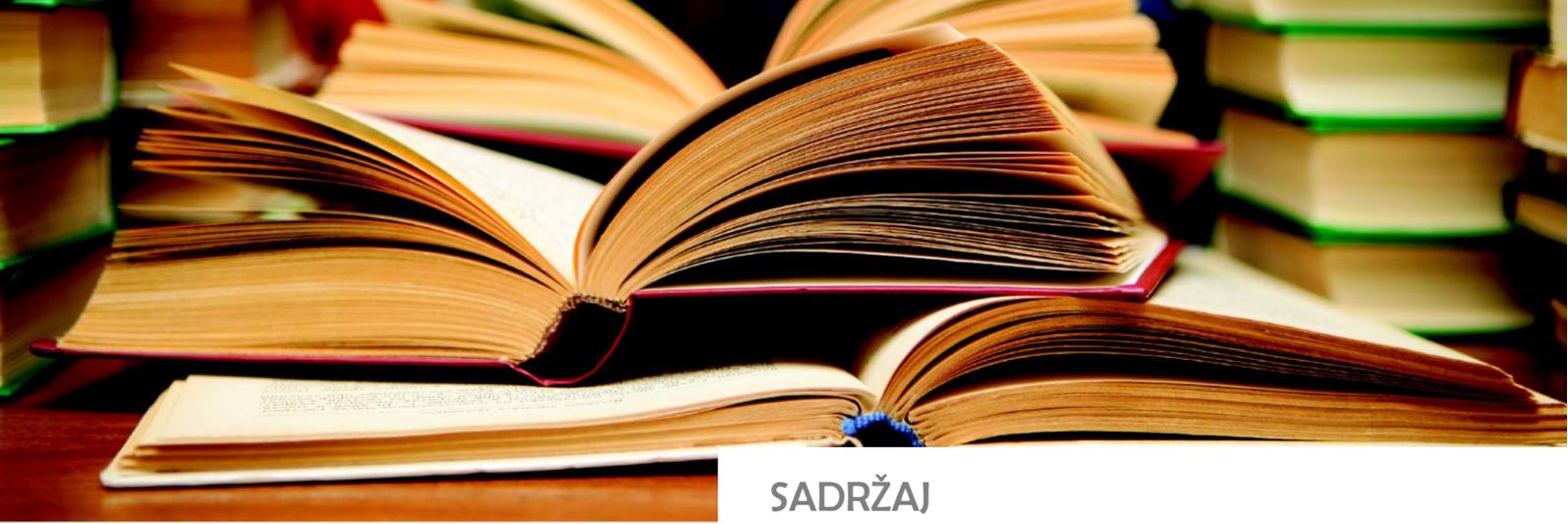
na primenjen metodološki koncept, nema značajnih razlika u profilu siromašnih prema konceptu apsolutnog i relativnog siromaštva. Pored toga, SILC ukazuje na visok stepen nejednakosti raspodele prihoda, koji iznosi 0,38 i najviši je koeficijent od svih zemalja Evrope koje sprovode SILC anketu. Potrebu za ovakvom vrstom analize je najavio *Program reformi politika zapošljavanja i socijalne politike* (ESRP) koji sugeriše da objašnjenje za visok nivo nejednakosti u Srbiji leži u činjenici da je udeo proizvodnje za sopstvene potrebe visok među domaćinstvima iz nižih kvintila i da su „dublja istraživanja potrebna kako bi se ovaj posao adresirao“.

Rezultati ove analize odnose se na sledeće ciljeve održivog razvoja UN-a:

*Cilj 1 : okončati siromaštvo svuda
i u svim oblicima,*

*Cilj 8: promovisati inkluzivan i održiv
ekonomski rast, zaposlenost
i dostojanstven rad i*

*Cilj 10: smanjiti nejednakost između
i unutar država.*

SADRŽAJ

1. Rezime.....	11
2. Opis i predmet istraživanja	12
3. Ciljevi istraživanja.....	13
4. Metodologija.....	14
5. Analiza, rezultati i prezentacija istraživanja	15
5.1. Analiza rezultata iz 2013. godine	15
5.2. Analiza rezultata iz 2014. godine	20
6. Zaključak i preporuke.....	22
7. Aneksi.....	23
Literatura.....	25

SPISAK TABELA I GRAFIKONA

Tabela 1. Udeo domaćinstava koji se bavio proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe u 2013. godini po decilima, %	15
Tabela 2. Udeo prihoda od proizvodnje za sopstvene potrebe u ukupnom raspoloživom dohotku domaćinstva (ukupno) u 2013, %	16
Tabela 3. Udeo prihoda od proizvodnje za sopstvene potrebe u ukupnom raspoloživom dohotku domaćinstva (samo domaćinstva koja se bave proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe) u 2013, %	16
Tabela 4. Stopa rizika od siromaštva 2013. %	16
Tabela 5. Stopa rizika od siromaštva prema polu u 2013, %	17
Tabela 6. Stopa rizika od siromaštva prema starosnim grupama u 2013, %	17
Tabela 7. Stopa rizika od siromaštva prema najčešćem status na tržištu rada u 2013, %	17
Tabela 8. Stopa rizika od siromaštva prema tipu domaćinstva u 2013, %	18
Tabela 9. Stopa rizika od siromaštva prema regionima u 2013, %	18
Tabela 10. Stopa rizika od siromaštva prema stepenu naseljenosti u 2013, %	18
Tabela 11. Kvartilni odnos S80/S20 2013.	19
Grafikon 1. Kvartilni odnos S80/S20 sa i bez HY170 po polu	19
Grafikon 2. Kvartilni odnos S80/S20 sa i bez HY170 po starosti	19
Tabela 12. Ćini koefinijent 2013.	20
Tabela 13. Stopa rizika od siromaštva 2014. %	21
Tabela 14. Kvartilni odnos S80/S20 2014.	21
Tabela 15. Ćini koeficijent 2014.	21

1. REZIME

U 2013. godini prihod od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe (HY170 varijabla) je prijavilo 27% domaćinstava u Republici Srbiji. Udeo prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupnom raspoloživom dohotku domaćinstva je iznosio 2,9%. Ovaj udeo se odnosi na sva domaćinstva bez obzira na to da li su se bavila proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe ili ne. Ukoliko se posmatraju samo domaćinstva koja su se bavila proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe, udeo prihoda po ovom osnovu iznosi 11,4% u ukupnom raspoloživom dohotku. Posmatrano po decilima, udeo prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene u ukupnom raspoloživom dohotku domaćinstva (ukupno) je najviši u prvom decilu (10% stanovništva sa najnižim prihodima), 10,2%, a najniži u desetom decilu (10% stanovništva sa najvišim prihodima), 1,0%.

Stopa rizika od siromaštva u 2013. godini je iznosila 24,5%, što pozicionira Srbiju na poslednje mesto u Evropi (u poređenju sa državama koje sprovode *EU-SILC* istraživanje) prema ovoj dimenziji ugroženosti. Nakon uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva stopa rizika od siromaštva iznosi 23,4%. Ovo smanjenje se prilikom testiranja nije pokazalo kao statistički značajno⁴.

Kvintilni odnos S80/S20 je u 2013. godini iznosio 8,6. Nakon preračunavanja ovog indikatora sa uključenim prihodima od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, novi odnos je iznosio 7,6. Testiranje značajnosti je u ovom slučaju pokazalo da je ova razlika statistički značajna. Prema tome, uključivanje prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva je statistički značajno uticalo na smanjenje nejednakosti između 20% populacije sa najnižim dohotkom i 20% populacije sa najvišim dohotkom u 2013. godini.

Đini koeficijent je u 2013. godini iznosio 38⁵. Nakon uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, Đini koeficijent iznosi 36,5. Testiranje značajnosti je pokazalo da ovo smanjenje nije statistički značajno.

U 2014. godini, svega 19,9% domaćinstava se izjasnilo da se bavilo proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe. U poređenju sa 2013. godinom ovaj procenat je znatno niži. Shodno tome, i udeo prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupnom raspoloživom dohotku domaćinstva na nivou čitave populacije je iznosio svega 0,9%.

Stopa rizika od siromaštva u 2014. godini je iznosila 25,6%. Nakon uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, stopa iznosi 25%. Testiranjem je utvrđeno da razlika nije statistički značajna.

Kvintilni odnos S80/S20 je u 2014. godini iznosio 9,8. Nakon uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, odnos iznosi 9,4. Testiranjem je utvrđeno da razlika nije statistički značajna.

Đini koeficijent je u 2014. godini iznosio 38,7. Nakon uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, Đini iznosi 38,2. Razlika nije statistički značajna.

⁴ Korišćen je nivo značajnosti od 0,05.

⁵ Vrednosti Đini koeficijenta u ovom radu su pomnoženi sa 100, radi lakšeg poređenja.

2. OPIS I PREDMET ISTRAŽIVANJA

Statistics on Income and Living Conditions – EU-SILC, odnosno Anketa o prihodima i uslovima života se u Evropi smatra najrelevantnijim instrumentom za praćenje siromaštva, socijalne uključenosti, nejednakosti i životnog standarda, uopšte. U zemljama EU, sprovođenje ovog istraživanja počelo je još 2003. godine. U Republici Srbiji, sa sprovođenjem ovog istraživanja se počelo 2013. godine.⁶

Standardna metodologija za računanje indikatora rizika od siromaštva na nivou Evropske unije, merenih na osnovu *EU-SILC* istraživanja u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva ne uključuje prihod od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, odnosno vrednost hrane i pića koje domaćinstvo samo proizvede i potroši za sopstvene potrebe. Vrednost ovih proizvoda predstavlja razliku tržišne vrednosti proizvedenih dobara i svih troškova koji su nastali tokom procesa proizvodnje.⁷ Za sada, indikatori rizika od siromaštva koje Republički zavod za statistiku objavljuje, ne uključuju vrednost dobara proizvedenih od strane domaćinstva za sopstvene potrebe, te ne znamo u kojoj meri ona utiče na ove indikatore.

Uticaj prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe na osnovne indikatore *EU-SILC*-a analiziran je i na nivou Evropske unije s obzirom da procenat domaćinstava koja se bave ovakvom proizvodnjom dosta varira od države do države⁸. Takođe, jedan od problema jeste i činjenica da ne postoji univerzalan modul, tj. set pitanja na osnovu kojih bi se prihodi za ovu varijablu mogli prikupiti na jedinstven način. Samim tim ostavljeno je državama da same odluče na koji način i koliko detaljno će prikupljati ove podatke. Na osnovu istraživanja koje je sprovedeno 2010. godine, više domaćinstava je prijavilo prihod od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe kada je postojao detaljan set pitanja za prikupljanje ovih podataka.⁹

Istraživanje je pokazalo da se u Rumuniji, 2008. godine, gotovo 100% domaćinstava bavilo proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe. U Estoniji se oko 50% domaćinstava izjasnilo da se bavilo ovakvom vrstom proizvodnje, dok se sa druge strane u Luksemburgu, Irskoj i na Kipru manje od 1% domaćinstava izjasnilo da se bavilo ovakvom proizvodnjom. Udeo prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupnom dohotku domaćinstva je bio oko 18% u Rumuniji, oko 2% u Bugarskoj, Litvaniji i Letoniji, dok je u svim ostalim državama udeo ovih prihoda bio na nivou od 1% ili nižem.¹⁰

Pored izostanka univerzalnog modula, državama je takođe ostavljeno da same odluče da li će pratiti prihod od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe ili ne. Naime, prihod od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe se od 2007. godine prati ukoliko predstavlja značajnu komponentu dohotka na nacionalnom nivou, ili ukoliko predstavlja značajnu komponentu dohotka određene grupe domaćinstava. Ovo se posebno odnosi na države članice koje su se priključile Evropskoj uniji od 2004. godine, kao i državama kandidatima.¹¹

Predmet ovog istraživanja je uticaj prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe na stopu rizika od siromaštva i nejednakost u Republici Srbiji.

⁶ Matković G, Krstić G, Mijatović B. (2015): *Srbija Prihodi i uslovi života 2013*, Beograd, Republički zavod za statistiku Predgovor.

⁷ *Methodological guidelines and description of EU-SILC target variables, 2015 operation (Version November 2014)*, str. 234.

⁸ Paats M. and Tiit EM (2010). *Income from own-consumption (Income and Living conditions in Europe Edited by Anthony B. Atkinson and Eric Marlier)*, str. 185.

⁹ Paats M. and Tiit EM (2010). *Income from own-consumption (Income and Living conditions in Europe Edited by Anthony B. Atkinson and Eric Marlier)*, str. 185.

¹⁰ Paats M. and Tiit EM (2010). *Income from own-consumption (Income and Living conditions in Europe Edited by Anthony B. Atkinson and Eric Marlier)*, str. 187.

¹¹ Clemenceau A. and Museux JM. (2007): *Comparative EU statistics on Income and Living Conditions: Issues and Challenges – Proceedings of the EU-SILC conference (Helsinki, 6-8 November 2006, Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities)*, str. 26.

3. CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Glavni cilj ovog istraživanja jeste utvrđivanje uticaja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe na stopu rizika od siromaštva i nejednakost u Srbiji.

U radu će biti testirane sledeće hipoteze:

1. Uključivanjem prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva smanjuje se opšta stopa rizika od siromaštva u 2013. godini.
2. Uključivanjem prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva smanjuje se opšta stopa rizika od siromaštva u 2014. godini.
3. Uključivanjem prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupni raspoloživi dohodak domaćinstva smanjuje se kvintilni odnos S80/S20 u 2013. godini.
4. Uključivanjem prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupni raspoloživi dohodak domaćinstva smanjuje se kvintilni odnos S80/S20 u 2014. godini.
5. Uključivanjem prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupni raspoloživi dohodak domaćinstva smanjuje se Ćini koeficijent u 2013. godini.
6. Uključivanjem prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupni raspoloživi dohodak domaćinstva smanjuje se Ćini koeficijent u 2014. godini.

4. METODOLOGIJA

U *EU-SILC* istraživanju jedinice posmatranja su domaćinstva i svi članovi stariji od 16 godina unutar domaćinstva. Podaci o proizvodnji dobara za sopstvene potrebe prikupljaju se na nivou domaćinstva.

U prihod od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe uključuje se samo prihod od dobara koja su proizvedena isključivo za sopstvene potrebe. Ukoliko se domaćinstvo, ili neki njeni članovi, bave proizvodnjom dobara čija je primarna namena da budu prodati, ali se jedan njihov deo iskoristi i za sopstvene potrebe domaćinstva, taj prihod će biti prikazan u drugoj varijabli (PY050 – prihod od samozaposlenosti) koja je već uključena u ukupni raspoloživi dohodak domaćinstva.

Za analizu uticaja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe na indikatore siromaštva i nejednakosti, biće korišćeni *EU-SILC* podaci za 2013. i 2014. godinu.

Za potrebe ovog istraživanja, na ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva, biće dodati i prihodi ostvareni od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, te će iznova biti izračunati indikatori po standardnoj metodologiji koja se koristi za računanje stope rizika od siromaštva i drugih relevantnih indikatora, u cilju provere postavljenih hipoteza.

Najpre će biti utvrđen procenat domaćinstava u Republici Srbiji koji se bavio proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe. Zatim će biti utvrđen udeo prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupnom raspoloživom dohotku domaćinstva (u koji su već uključeni prihodi po ovom osnovu).

Kako bi se utvrdilo da li prihodi od proizvodnje za sopstvene potrebe utiču na stopu rizika od siromaštva, biće izračunata nova stopa rizika od siromaštva sa uključenim prihodima od proizvodnje za sopstvene potrebe. Stopa rizika od siromaštva predstavlja udeo lica čiji je ekvivalentni prihod manji od relativne linije siromaštva. Ova lica nisu nužno siromašna, već samo imaju veći rizik da to budu. Kako je stopa rizika od siromaštva mera relativnog siromaštva, sa promenom ukupnog raspoloživog dohotka, računace se i nova (relativna) linija siromaštva. Ova nova stopa će pored ukupne vrednosti biti prikazana i kroz različite

kategorije (region, stepen urbanizacije, tip domaćinstva, glavni status na tržištu rada, itd).

Za testiranje uticaja prihoda od proizvodnje za sopstvene potrebe na nejednakost u Republici Srbiji, ponovo će biti izračunati pokazatelji nejednakosti sa uključenim prihodima od proizvodnje za sopstvene potrebe, Ćini koeficijent i kvintilni odnos S80/S20.

Ćini koeficijent predstavlja meru nejednakosti raspodele dohotka. On pokazuje u kojoj meri raspodela prihoda u okviru jedne zemlje odstupa od savršeno jednake raspodele. Koeficijent 0 predstavlja savršenu jednakost, gde sva lica imaju isti dohodak, dok koeficijent 100 predstavlja potpunu nejednakost gde samo jedna osoba ima sav dohodak.¹²

Kvintilni odnos S80/S20 takođe predstavlja meru nejednakosti raspodele dohotka. S80/S20 se računa kao odnos ukupnog ekvivalentnog dohotka 20% stanovništva s najvišim ekvivalentnim dohotkom (najviši kvintil) i ukupnog ekvivalentnog dohotka 20% stanovništva s najnižim ekvivalentnim dohotkom (najniži kvintil).¹³

Nakon izračunavanja novih indikatora biće testirana značajnost razlike u vrednostima indikatora nakon i pre uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe. Za testiranje statističke značajnosti, koristiće se standardne greške koje će biti izračunate "bootstrap" metodom u R programskom paketu. Standardne greške će biti računane za nivo značajnosti od 0,05.

¹² Eurostat Statistics Explained, Glossary: Gini Coefficient.

¹³ Eurostat Statistics Explained, Glossary: Income quintile share ratio.

5. ANALIZA, REZULTATI I PREZENTACIJA ISTRAŽIVANJA

5.1. Analiza rezultata iz 2013. godine

Posmatrano na nivou čitave populacije, u 2013. godini, 27% domaćinstava u Republici Srbiji je izjavilo da se bavilo proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe i da je ostvarilo prihod po ovom osnovu. Ovaj podatak ima veći značaj ukoliko se uporedi sa rezultatima drugih država u regionu ili Evropi. Kako se varijabla HY170 (Value of goods produced for own consumption) ne prikuplja u svim državama koje sprovode *EU-SILC* istraživanje, i kako je prihod po ovom osnovu zanemarljiv u odnosu na ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva u mnogim zemljama Evropske unije, do podataka vezanih za ovu varijablu je jako teško doći. Međutim, jedan od radova u okviru *Net-SILC 1 (The Network for the Analysis of EU-SILC)* grupe se odnosio na prihod od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe i on je publikovan 2010. godine sa ostalim radovima u knjizi *Income and Living Conditions in Europe*. Kako se rad pod nazivom *Income from own-consumption* napisan od strane *Merle Paats* i *Ene-Margit Tiit* bavi analizom prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe na nivou svih država koje su je u tom trenutku prikupljale, mi ćemo iskoristiti podatke koji su tada objavljeni kako bismo dobili približnu sliku o tome gde se Republika Srbija nalazi u odnosu na druge zemlje po ovom pitanju. Valja napomenuti da su za rad *Income from own-consumption* korišćene *EU-SILC* baze podataka iz 2008. godine.

Ukoliko uporedimo 27% u 2013. godini koje smo mi dobili, sa podacima u drugim državama iz 2008. godine, Srbija bi po procentu domaćinstava koja se bave proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe bila u gornjem delu liste, negde na nivou Portugala. Države kod kojih je procenat domaćinstava koja se bave proizvodnjom za sopstvene potrebe veći nego u Srbiji su Bugarska, Letonija, Slovačka, Češka, Estonija i Rumunija¹⁴.

Iako se 27% domaćinstava u 2013. godini izjasnilo da se bavilo proizvodnjom dobara za sopstvene potre-

be, ukupan udeo ovih prihoda u ukupnom raspoloživom dohotku domaćinstava iznosi svega 2,9%. Ukoliko ovaj podatak (2,9%) uporedimo sa drugim državama Evrope (podaci za 2008. godinu), Srbija bi bila na vrhu ove liste, u rangu Bugarske, ali daleko ispod Rumunije u kojoj je udeo prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe iznosio oko 18%¹⁵. Posmatrajući samo domaćinstva koja su se bavila proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe (27% u 2013), udeo ovih prihoda u ukupnom raspoloživom dohotku iznosi 11,4%.

Ukoliko posmatramo udeo domaćinstava koji se u 2013. godini bavio proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe i po ovom osnovu ostvario profit (Tabela 1) vidimo da je taj udeo znatno niži od proseka u devetom i desetom decilu. Možemo reći da je ovaj udeo poprilično ujednačen u prvih šest decila i da nakon toga ima tendenciju opadanja.

TABELA 1. Udeo domaćinstava koji se bavio proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe u 2013. godini po decilima, %.

Decili	Udeo domaćinstava
1	28,51
2	31,78
3	29,54
4	37,35
5	31,36
6	32,53
7	26,15
8	24,01
9	19,75
10	15,66
Ukupno	27,04

S druge strane, udeo prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupnom raspoloživom dohotku domaćinstva u 2013. godini po decilima (tabela

¹⁴ Paats M. and Tiit EM (2010). *Income from own-consumption (Income and Living conditions in Europe Edited by Anthony B. Atkinson and Eric Marlier)*, str. 187.

¹⁵ Paats M. and Tiit EM (2010). *Income from own-consumption (Income and Living conditions in Europe Edited by Anthony B. Atkinson and Eric Marlier)*, str. 187.

2) pokazuje da je ovaj udeo najviši u prvom decilu, i da kako dohotak raste u narednim decilima, ovaj udeo opada. Tako npr. udeo prihoda od proizvodnje za sopstvene potrebe iznosi čak 10% u prvom decilu, dok je taj procenat u desetom decilu ispod 1%.

TABELA 2. Udeo prihoda od proizvodnje za sopstvene potrebe u ukupnom raspoloživom dohotku domaćinstva (ukupno) u 2013, %

Decili	Udeo prihoda
1	10,15
2	7,46
3	6,11
4	6,58
5	4,89
6	4,53
7	2,79
8	2,62
9	1,72
10	0,96
Ukupno	2,89

Razlika prvog i desetog decila još je izraženija ukoliko se u obzir uzmu samo domaćinstva koja su se bavila proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe (tabela 3). Tada, prihodi po ovom osnovu čine skoro 30% ukupnog raspoloživog dohotka domaćinstva u prvom decilu. Kako dohodak domaćinstva raste, tako i ovaj udeo opada i čini svega 6,4% u desetom decilu.

TABELA 3. Udeo prihoda od proizvodnje za sopstvene potrebe u ukupnom raspoloživom dohotku domaćinstva (samo domaćinstva koja se bave proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe) u 2013, %

Decili	Udeo prihoda
1	29,24
2	21,10
3	20,10
4	18,12
5	14,98
6	13,22
7	12,87
8	9,58
9	9,48
10	6,40
Ukupno	11,42

Kao što je već navedeno, cilj ovog rada je da testira da li će uključivanje prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva statistički značajno umanjiti stopu rizika od siromaštva, kvintilni odnos S80/S20, ili Đini koeficijent. Prvo ćemo testirati razliku u stopama rizika od siromaštva.

Stopa rizika od siromaštva je u 2013. godini iznosila 24,5% za prag rizika od siromaštva od 13.680,00 RSD na mesečnom nivou za jednočlano domaćinstvo¹⁶. Kako je stopa rizika od siromaštva relativna mera siromaštva, sa uključivanjem prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva, potrebno je izračunati novi prag rizika od siromaštva. On iznosi 14.230,00 RSD na mesečnom nivou za jednočlano domaćinstvo. Nova stopa rizika od siromaštva, sa uključenim prihodima od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, iznosi 23,4%. Dakle, niža je, ali se postavlja pitanje statističke značajnosti.

TABELA 4. Stopa rizika od siromaštva 2013. %

	Vrednost indikatora	Standardna greška (SG)	Donja granica intervala poverenja	Gornja granica intervala poverenja
Stopa rizika od siromaštva 2013	24,5	0,56889	23,4	25,6
Stopa rizika od siromaštva 2013 sa uključenom HY170	23,4	0,58591	22,2	24,5

U tabeli 4 prikazane su standardne greške za oba indikatora kao i donja i gornja granica intervala poverenja.

Najčešće korišćena metoda za testiranje statističke značajnosti razlike je preklapanje intervala. Generalno, kada se porede dve ocene parametra, uvek važi da ukoliko se intervali ne preklapaju, ocene se statistički značajno razlikuju. Međutim, obrnuto ne

¹⁶ Siromaštvo i socijalna nejednakost u Republici Srbiji u 2013.

važi uvek. Dakle, ukoliko se dva intervala preklapaju, za nivo značajnosti od 0,05 treba proveriti da li:

$$x_1 - x_2 \pm 1,96 \times \sqrt{SG_1^2 + SG_2^2},$$

Formula 1

obuhvata vrednost 0. Ukoliko interval obuhvata 0, razlika nije statistički značajna.

U Formuli 1, x_1 predstavlja stopu rizika od siromaštva bez prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, a x_2 stopu rizika od siromaštva sa uključenim prihodima od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe. Analogno, SG_1 je standardna greška indikatora x_1 , dok je SG_2 standardna greška indikatora x_2 . Kada se formula 1 izračuna, dobija se sledeći rezultat:

(24,5-23,4)±1,96×0,816659458

(-0,51059; 2,69071)

Kako interval obuhvata vrednost 0, dolazimo do zaključka da razlika između dve stope rizika od siromaštva (sa varijablom i bez varijable HY170) **nije statistički značajna** za nivo značajnosti od 0,05.

Samim tim što ne postoji statistički značajna razlika između dve stope, odbacujemo hipotezu 1. Prema tome, na osnovu rezultata iz 2013. godine, dolazimo do zaključka da uključivanjem prihoda od proizvodnje za sopstvene potrebe u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva opšta stopa rizika od siromaštva se ne smanjuje.

Iako razlika između opštih stopa rizika od siromaštva nije statistički značajna, sada ćemo uporediti stope rizike od siromaštva za određene profile stanovništva.

TABELA 5. Stopa rizika od siromaštva prema polu u 2013, %

	Stopa rizika od siromaštva	Stopa rizika od siromaštva sa HY 170
Muški	24,9	23,6
Ženski	24,1	23,1

U tabeli 5, prikazana je stopa rizika od siromaštva po polu, pre i nakon uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva. Možemo primetiti, da uključivanje prihoda od proizvodnje dobara za

sopstvene potrebe u ukupan raspoloživi dohodak podjednako utiče na stope rizika od siromaštva kod muškaraca i kod žena, tj. razlika između muškaraca i žena ostaje zanemarljiva.

TABELA 6. Stopa rizika od siromaštva prema starosnim grupama u 2013, %

	Stopa rizika od siromaštva	Stopa rizika od siromaštva sa HY 170
0-17	29,7	29,6
18-64	24,4	23,1
65+	19,4	18,1

U tabeli 6 prikazane su stope rizika od siromaštva po starosnim grupama. Vidimo da uključivanje prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe nema gotovo nikakav uticaj za lica mlađa od 18 godina, dok je uticaj na preostale dve starosne grupe ujednačen.

TABELA 7. Stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu na tržištu rada u 2013, %

	Stopa rizika od siromaštva	Stopa rizika od siromaštva sa HY 170
Zaposleni kod poslodavca	6,4	6,5
Samozaposleni	38,3	31,9
Nezaposleni	48,4	47,4
Penzioneri	14,4	13,4
Ostali neaktivni	32,5	31,4

U tabeli 7 prikazane su stope rizika od siromaštva prema najčešćem statusu na tržištu rada. Primetno je da uključivanje prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe najviše utiče na smanjenje stope rizika od siromaštva kod samozaposlenih lica. Ovaj podatak se može objasniti time što u samozaposlena lica spadaju i samozaposleni poljoprivrednici koji se najčešće i bave proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe. U tabeli 4, se dalje može primetiti da nema promene u stopi rizika od siromaštva kod zaposlenih kod poslodavca, dok je smanjenje stope na ujednačenom nivou kod lica koja su se izjasnila da ne rade.

TABELA 8. Stopa rizika od siromaštva prema tipu domaćinstva u 2013, %

	Stopa rizika od siromaštva	Stopa rizika od siromaštva sa HY 170
Jednočlano domaćinstvo	26,3	25,6
Dve odrasle osobe bez izdržavane dece, obe mlađe od 65 godina	24,6	21,8
Dve odrasle osobe bez izdržavane dece, bar jedna stara 65 i više godina	18,1	16,1
Ostala domaćinstva bez izdržavane dece	19,2	16,9
Samohrani roditelj s jednim detetom ili više izdržavane dece	34,2	35,5
Dve odrasle osobe s jednim izdržavanim detetom	24,9	24,8
Dve odrasle osobe s dvoje izdržavane dece	24,6	25,7
Dve odrasle osobe s troje ili više izdržavane dece	44,4	44,0
Ostala domaćinstva sa izdržavanom decom	25,8	24,6

U tabeli 8, prikazane su stope rizika od siromaštva prema tipu domaćinstva. Nakon uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe primećujemo da bi oni mogli imati uticaj samo kod domaćinstava bez izdržavane dece.

TABELA 9. Stopa rizika od siromaštva prema regionima u 2013, %

	Stopa rizika od siromaštva	Stopa rizika od siromaštva sa HY 170
Beogradski region	11,2	11,6
Region Vojvodine	26,7	25,8
Region Šumadije i Zapadne Srbije	28,2	26,0
Region Južne i Istočne Srbije	31,1	29,6

U tabeli 9, prikazane su stope rizika od siromaštva prema regionima. Uključivanje prihoda od proizvodnje za sopstvene potrebe nije imalo uticaja na stopu rizika od siromaštva u Beogradskom regionu. S druge strane, ovi prihodi su najviše uticali na Region Šumadije i Zapadne Srbije, gde je stopa smanjena za 2,2 procentna poena. Veoma je interesantno da prihodi od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe ne utiču na stopu rizika od siromaštva u Regionu Vojvodine u kojem je poljoprivreda najzastupljenija delatnost. Ovo se može objasniti pretpostavkom da su se poljoprivrednici u Vojvodini izjasnili kao samozaposlena lica koja se bave poljoprivredom, odnosno, čiji je primarni razlog bavljenja poljoprivredom prodaja poljoprivrednih proizvoda. Poljoprivredni proizvodi koji se

ne prodaju, već se iskoriste za sopstvene potrebe u domaćinstvu se ne uključuju u prihod od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, već se prihod po ovom osnovu uračunava u prihod samozaposlenih lica. Ovaj prihod je po standardnoj metodologiji *EU-SILC-a* već uključen u ukupni raspoloživi dohodak domaćinstva.

TABELA 10. Stopa rizika od siromaštva prema stepenu naseljenosti u 2013, %

	Stopa rizika od siromaštva	Stopa rizika od siromaštva sa HY 170
Gusto	13,6	14,5
Srednje	23,5	24,4
Retko	36,1	31,4

U tabeli 10, prikazane su stope rizika od siromaštva prema stepenu naseljenosti. Kao što smo mogli i da pretpostavimo, uključivanje prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva najviše utiče na smanjenje stope rizika od siromaštva u retko naseljenim oblastima (4,7 procentna poena).

Kvintilni odnos S80/S20 je u 2013. godini u Republici Srbiji iznosio 8,6¹⁷. Nakon uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva odnos S80/S20 je smanjen na 7,6.

¹⁷ Siromaštvo i socijalna nejednakost u Republici Srbiji u 2013.

TABELA 11. Kvintilni odnos S80/S20 2013.

	Vrednost indikatora	Standardna greška	Donja granica intervala poverenja	Gornja granica intervala poverenja
Kvintilni odnos S80/S20 2013	8,6	0,37507	7,8	9,3
Kvintilni odnos S80/S20 2013 sa uključenom HY170	7,6	0,29693	7,0	8,1

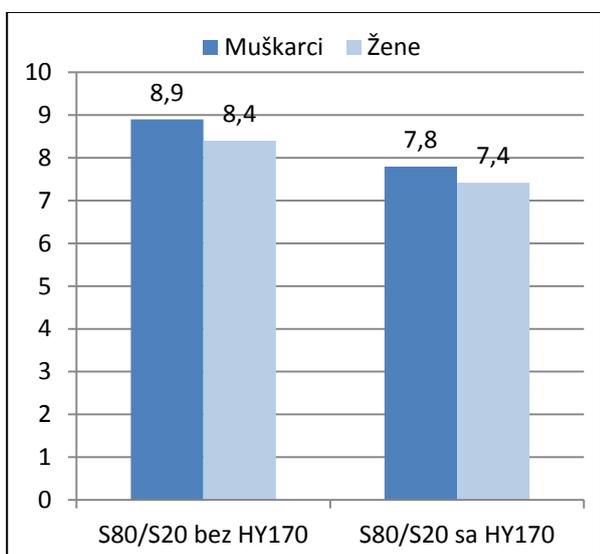
Kao i kod stope rizika od siromaštva i za određivanje statističke značajnosti razlike između kvintilnih odnosa koristiće se ista formula (formula 1).

$$(8,6-7,6) \pm 1,96 \times 0,478378409$$

$$(0,07926; 1,95450)$$

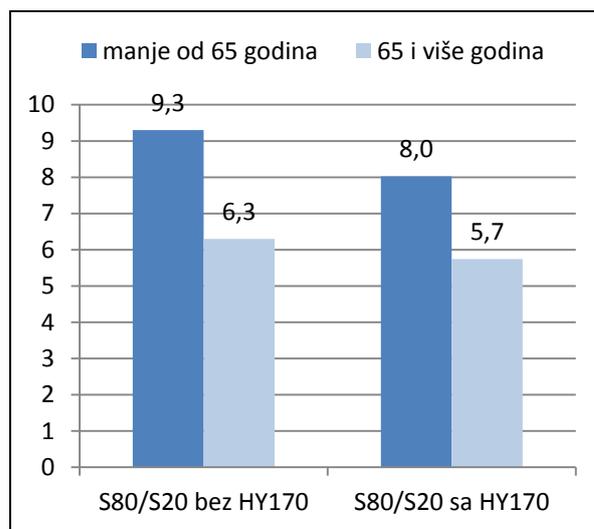
Rezultat testiranja je da postoji statistički značajna razlika između kvintilnog odnosa iz 2013. pre dodavanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe i kvintilnog odnosa iz 2013. nakon dodavanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe (jer interval ne obuhvata 0). Ovakav rezultat potvrđuje hipotezu 3 da se uključivanjem prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupni raspoloživi dohodak domaćinstva smanjuje kvintilni odnos S80/S20 u 2013. godini.

GRAFIKON 1. Kvintilni odnos S80/S20 sa i bez HY170 po polu

Ukoliko posmatramo S80/S20 po polu (Grafikon 1), možemo da primetimo da je kvintilni odnos nakon uključivanja prihoda od proizvodnje za sopstvene potrebe i dalje nešto viši kod muškaraca (7,8), nego kod žena (7,4). I pre uključivanja prihoda od proizvodnje za sopstvene potrebe u ukupan raspoloživi prihod domaćinstva, postojala je mala razlika između kvintilnog odnosa kod muškaraca i žena, 8,9 naspram 8,4.

GRAFIKON 2. Kvintilni odnos S80/S20 sa i bez HY170 po starosti

Na Grafikonu 2 možemo videti da je kvintilni odnos (bez HY170) znatno viši kod osoba mlađih od 65 godina (9,3) naspram osoba starih 65 i više godina. Ovaj odnos je „posledica penzijskog sistema i njegovih rešenja, posebno o minimalnim i maksimalnim penzijama. S druge strane distribucija dohotka mlađih građana uglavnom je posledica njihovog položaja na tržištu rada ili van njega, što povećava razlike između pojedinaca.”¹⁸ Samim tim, nakon uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, nije došlo do promene strukture kvintilnog odnosa unutar starosnih grupa. Naime, odnos S80/S20 za mlađe od 65 je i dalje visok i iznosi 8,0, a kod osoba starih 65 i više godina ovaj odnos je neznatno smanjen na 5,7.

Đinijev koeficijent je u 2013. godini iznosio 38¹⁹. Nakon uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, Đinijev koeficijent iznosi 36,5.

¹⁸ Matković G, Krstić G, Mijatović B. (2015): Srbija Prihodi i uslovi života 2013, Beograd, Republički zavod za statistiku, str. 8.

¹⁹ Siromaštvo i socijalna nejednakost u Republici Srbiji u 2013.

TABELA 12. Đini koefinijent 2013.

	Vrednost indikatora	Standardna greška	Donja granica intervala poverenja	Gornja granica intervala poverenja
Đini koeficijent 2013.	38	0,65839	36,7	39,3
Đini koeficijent 2013. sa uključenom HY170	36,5	0,63081	35,2	37,7

Metod računanja statističke značajnosti razlike je isti kao i u prethodna dva slučaja, prema tome korišćena je formula 1. Rezultat ispitivanja je da razlika u vrednosti indikatora Đini koeficijenta pre i nakon uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, nije statistički značajna. Samim tim, opovrgnuta je hipoteza 5 što znači da uključivanjem prihoda od proizvodnje za sopstvene potrebe u ukupni raspoloživi dohodak domaćinstva Đini koeficijent se ne smanjuje.

5.2. Analiza rezultata iz 2014. godine

Za analizu rezultata iz 2014. godine korišćena je *EU-SILC* baza podataka za 2014. godinu.

U 2014. godini anketirano je ukupno 6055 domaćinstava. Na nivou čitave populacije, ukupno 19,87% domaćinstava se izjasnilo da se bavilo proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe, dok se njih 16,95% izjasnilo da je imalo i prihod po ovom osnovu²⁰. Ukoliko uporedimo ovaj podatak sa brojem domaćinstava koja su se bavila proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe u 2013. godini, vidimo da je ovaj procenat u 2014. znatno niži. Jedno od objašnjenja za ovako nagli pad u broju domaćinstava može biti i to što je modul u upitniku za domaćinstvo koji se odnosi na proizvodnju dobara za sopstvene potrebe znatno smanjen u 2014. godini

²⁰ S obzirom da je u 2014. godini došlo do promene modula koji se odnosi na prihod od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, neki ispitanici su se izjasnili da nisu ništa zaradili od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, ili da su čak pretrpeli gubitak po ovom osnovu.

u poređenju sa 2013. godinom. Naime, u 2013. godini ovaj modul se sastojao iz pitanja čiji je glavni cilj bio da prikupi količine određenih proizvoda koje je domaćinstvo proizvelo i utrošilo za sopstvene potrebe. Modul je podeljen na mesne i biljne proizvode, a ispitanicima su redom čitane različite kategorije proizvoda. Proizvod tako prikupljenih količina i prosečne razlike tržišne i proizvodne cene za svaku kategoriju je činilo prihod od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u 2013. godini.

Za razliku od 2013. godine, u 2014. ceo modul koji se odnosi na proizvodnju dobara za sopstvene potrebe je sveden na tri pitanja. Naime, ispitanicima je ostavljeno da sami procene tržišnu vrednost i trošak proizvodnje dobara za sopstvene potrebe. Razlika ova dva, je činila prihod od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u 2014. godini. Prema tome, može se zaključiti da je jedan od razloga zbog kojeg je došlo do smanjenja broja domaćinstava koja su se bavila proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe u 2014. godini i to što je modul u upitniku za domaćinstvo znatno promenjen.

Kako je došlo do smanjenja udela domaćinstava koji su se bavili proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe, tako je došlo i do smanjenja udela prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupnom raspoloživom dohotku domaćinstva. Prihodi od dobara za sopstvene potrebe su u 2014. godini činili samo 0,94% ukupnog raspoloživog dohotka za sva domaćinstva.

Kao i za 2013. godinu sada ćemo testirati da li uključivanje prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe statistički značajno utiče na stopu rizika od siromaštva, Đini koeficijent, ili kvartilni odnos S80/S20 u 2014. godini.

Stopa rizika od siromaštva u 2014. je iznosila 25,6% za prag rizika od siromaštva od 13.408,00 RSD prosečno mesečno za jednočlano domaćinstvo²¹. Nakon uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, novi prag rizika od siromaštva za 2014. godinu iznosi 13.560,00 RSD prosečno mesečno za jednočlano domaćinstvo. Nova stopa rizika od siromaštva iznosi 25%.

²¹ Siromaštvo i socijalna nejednakost u Republici Srbiji u 2014.

TABELA 13. Stopa rizika od siromaštva 2014. %

	Vrednost indikatora	Standardna greška	Donja granica intervala poverenja	Gornja granica intervala poverenja
Stopa rizika od siromaštva 2014.	25,6	0,6043317	24,6	26,8
Stopa rizika od siromaštva 2014. sa uključeno m HY 170	25,0	0,5792824	23,8	26,1

S obzirom na to da je razlika između stopa rizika od siromaštva manja nego u 2013. godini, može se pretpostaviti i pre računanja značajnosti da ona nije statistički značajna. Kao i u 2013. za testiranje statističke značajnosti korišćena je Formula 1. Rezultat testiranja je da je hipoteza 2. netačna, tj. uključivanje prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva ne smanjuje stopu rizika od siromaštva u 2014. godini.

Kvintilni odnos S80/S20 u 2014. godini iznosi 9,8²². Sa uključenim prihodima od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva, kvintilni odnos iznosi 9,4.

TABELA 14. Kvintilni odnos S80/S20 2014.

	Vrednost indikatora	Standardna greška	Donja granica intervala poverenja	Gornja granica intervala poverenja
Kvintilni odnos 2014.	9,8	0,4966583	8,7	10,8
Kvintilni odnos 2014. sa uključenom HY 170	9,4	0,4690959	8,5	10,3

²² Siromaštvo i socijalna nejednakost u Republici Srbiji u 2014.

Ako uporedimo razliku koja je nastala prilikom uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, vidimo da je ona niža nego u 2013. Prema tome, iako je prihod od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe statistički značajno smanjio kvintilni odnos u 2013. godini, u 2014. godini, nakon obavljenog testiranja Formulom 1, možemo da zaključimo da uključivanje ove varijable ne izaziva statistički značajne promene kod kvartilnog odnosa S80/S20. Prema tome, i hipoteza 4 se može okarakterisati kao netačna.

Đini koeficijent u 2014. godini iznosi 38,7²³. Nakon uključivanja prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupan raspoloživi prihod domaćinstva, Đini koeficijent iznosi 38,2.

TABELA 15. Đini koeficijent 2014.

	Vrednost indikatora	Standardna greška	Donja granica intervala poverenja	Gornja granica intervala poverenja
Đini koeficijent 2014.	38,7	0,5843148	37,6	39,8
Đini koeficijent 2014. sa uključenom HY170	38,2	0,5822978	37,1	39,4

Kao i u prethodna dva slučaja u 2014. godini, testiranje je pokazalo da uključivanje prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva statistički značajno ne smanjuje Đini koeficijent u 2014. godini. Prema tome, i poslednja hipoteza 6 se odbacuje.

²³ Siromaštvo i socijalna nejednakost u Republici Srbiji u 2014.

6. ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Hipoteze koje su formulisane na početku ovog rada su se uglavnom potvrdile kao netačne. Kod svih testiranih indikatora, osim kod kvintilnog odnosa S80/S20 u 2013. godini, ne postoji statistički značajna razlika u vrednosti indikatora kada je prihod od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe uključen u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva i kada nije. Prema tome, samo se hipoteza koja je pretpostavila da se uključivanjem prihoda od proizvodnje za sopstvene potrebe u ukupni raspoloživi dohodak domaćinstva smanjuje vrednost kvintilnog odnosa S80/S20 u 2013. godini ispostavila kao tačna.

Samim tim, može se doći do zaključka da prihodi od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe ne menjaju značajno sliku o stopi rizika od siromaštva i nejednakosti u Republici Srbiji, tj. uključivanje ovih prihoda u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva uglavnom nije statistički značajno promenio ukupnu vrednost pokazatelja siromaštva u Srbiji u 2013 i 2014. godini.

Ukoliko posmatramo stopu rizika od siromaštva u 2013. godini prema profilima, moglo bi se naslutiti da uključivanje prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupan raspoloživi dohodak domaćinstva statistički značajno smanjuje stopu rizika od siromaštva u 2013. godini za određene kategorije stanovništva (npr. samozaposlena lica).

Što se profila za 2014. godinu tiče, tabele su priložene u Aneksu 1.

Međutim, s obzirom da prihodi od proizvodnje dobara za sopstvenu potrebu utiču na smanjenje nejednakosti između 20% populacije sa najnižim dohotkom i 20% populacije sa najviših dohotkom i da postoji osnovana sumnja da uključivanje ovih prihoda u ukupni raspoloživi dohodak domaćinstva značajno smanjuje stopu rizika od siromaštva kod određenih kategorija populacije, naša preporuka je da se nastavi sa merenjem i prikupljanjem ovih prihoda i u narednim talasima *EU-SILC* istraživanja u Srbiji.

Pored same preporuke da se nastavi sa prikupljanjem podataka o proizvodnji dobara za sopstvene potrebe, takođe želimo da skrenemo pažnju da je jako bitan i način na koji će se podaci za ovu va-

rijablu prikupljati. Naime, u 2013. i 2014. godini testirana su 2 modula za prikupljanje podataka za ovu varijablu. Na osnovu rezultata istraživanja deluje da su se detaljna pitanja u 2013. godini u kojima se od ispitanika tražilo da upišu utrošenu količinu dobara koja su proizvedena isključivo za sopstvene potrebe, za svaku stavku pojedinačno, pokazala daleko bolje od pitanja u 2014. godini gde se od ispitanika tražilo da sami procene tržišnu vrednost i proizvodnu vrednost utrošenih dobara ukupno. Razlika u ove dve godine se ogleda u tome što je u 2013. godini udeo prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe u ukupnom raspoloživom dohotku domaćinstva iznosio 2,9%, dok je isti udeo u 2014. godini je iznosio 0,9%. Samim tim, možemo da pretpostavimo da ovo smanjenje u 2014. godini, u poređenju sa 2013. godinom ne proizilazi samo iz smanjenja udela domaćinstava koja su se zaista bavila proizvodnjom dobara za sopstvene potrebe, već i metodološkim promenama u načinu prikupljanja podataka za ovu varijablu u upitnicima.

Naša preporuka je da se za prikupljanje podataka o proizvodnji dobara za sopstvene potrebe kreira standardizovan modul koji ne bi trpeo značajne promene iz godine u godinu, i koji bi bio identičan i u ostalim državama koje sprovode *EU-SILC* istraživanje. Pri kreiranju modula bi trebalo voditi računa o tome da se obuhvate svi izvori prihoda od proizvodnje dobara za sopstvene potrebe, ali samo u meri u kojoj navedeni modul neće dodatno preopteretiti upitnik i ispitanike.

7. ANEKSI

TABELA A 1. Stopa rizika od siromaštva prema polu u 2014, %

	Stopa rizika od siromaštva	Stopa rizika od siromaštva sa HY 170
Muški	26,2	25,7
Ženski	25	24,3

TABELA A 2. Stopa rizika od siromaštva prema starosnim grupama u 2014, %

	Stopa rizika od siromaštva	Stopa rizika od siromaštva sa HY 170
0-17	29,6	29,2
18-64	25,8	25,3
65+	20,7	19,6

TABELA A 3. Stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu na tržištu rada u 2014, %

	Stopa rizika od siromaštva	Stopa rizika od siromaštva sa HY 170
Zaposleni kod poslodavca	8,6	8,2
Samozaposleni	38,4	36,9
Nezaposleni	47,1	46,5
Penzioneri	13	15,2
Ostali neaktivni	31,7	32,3

TABELA A 4. Stopa rizika od siromaštva prema tipu domaćinstva u 2014, %

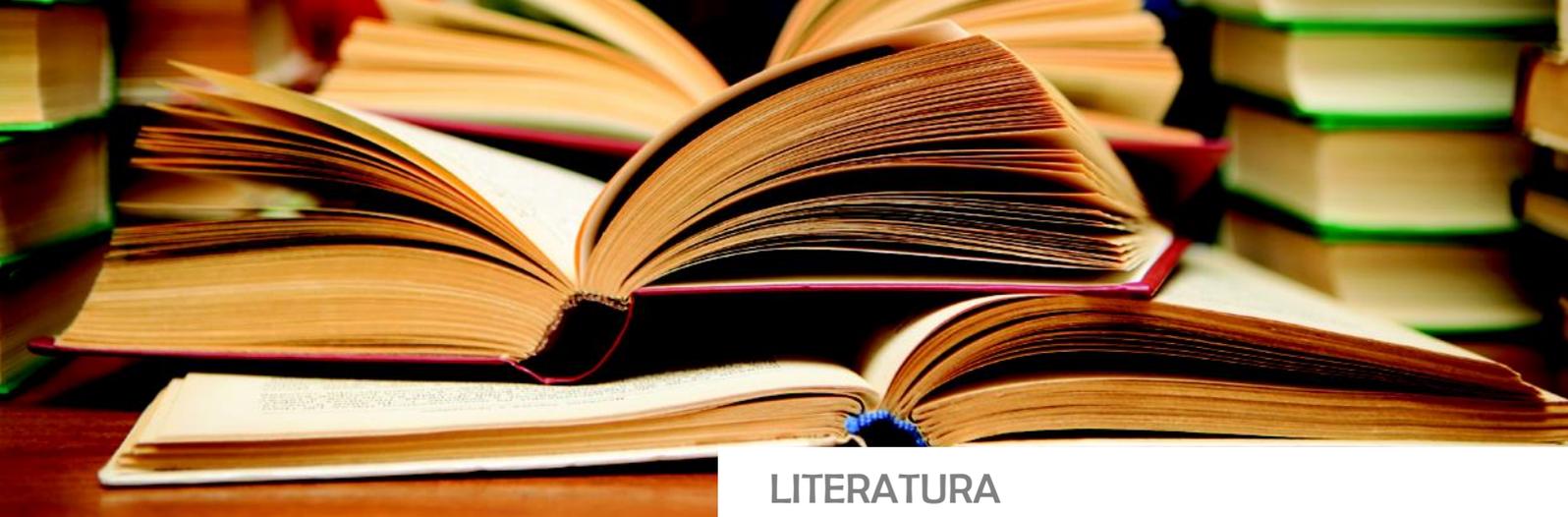
	Stopa rizika od siromaštva	Stopa rizika od siromaštva sa HY 170
Jednočlano domaćinstvo	28,6	28
Dve odrasle osobe bez izdržavane dece, obe mlađe od 65 godina	24,5	24,7
Dve odrasle osobe bez izdržavane dece, bar jedna stara 65 i više godina	18,8	17
Ostala domaćinstva bez izdržavane dece	22,6	22,1
Samohrani roditelj s jednim detetom ili više izdržavane dece	33	33
Dve odrasle osobe s jednim izdržavanim detetom	19,7	18,7
Dve odrasle osobe s dvoje izdržavane dece	26,3	26,3
Dve odrasle osobe s troje ili više izdržavane dece	35,2	37,2
Ostala domaćinstva sa izdržavanom decom	28,8	27,7

TABELA A 5. Stopa rizika od siromaštva prema regionima u 2014, %

	Stopa rizika od siromaštva	Stopa rizika od siromaštva sa HY 170
Beogradski region	16,4	16,7
Region Vojvodine	24,7	24
Region Šumadije i Zapadne Srbije	27,5	26,9
Region Južne i Istočne Srbije	34,2	32,7

TABELA A 6. Stopa rizika od siromaštva prema stepenu naseljenosti u 2014, %

	Stopa rizika od siromaštva	Stopa rizika od siromaštva sa HY 170
Gusto	15,9	16,1
Srednje	22	21,7
Retko	38	36,3

LITERATURA

Clemenceau A. and Museux JM. (2007): *Comparative EU statistics on Income and Living Conditions: Issues and Challenges –Proceedings of the EU-SILC conference (Helsinki, 6-8 November 2006, Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities;*

Eurostat Statistics Explained, Glossary: Income quintile share ratio, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:S80/S20_ratio;

Eurostat Statistics Explained, Glossary: Gini Coefficient, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Gini_coefficient;

Matković G, Krstić G, Mijatović B. (2015): *Srbija Prihodi i uslovi života 2013*, Beograd, Republički zavod za statistiku;

Methodological guidelines and description of EU-SILC target variables, 2015 operation (Version November 2014), https://circabc.europa.eu/faces/jsp/extension/wai/navigation/container.jsp?FormPrincipal: idcl=FormPrincipal: id3&FormPrincipal_SUBMIT=1&id=5edeff60-5377-41c2-a589-aedee758d484&javax.faces.ViewState=r00ABXVyABNbTGphdmEubGFuZy5PYmplY3Q7kM5YnxBzKWwCAAB4cA AAAAN0AAExcHQAky9qc3AvZXh0ZW5zaW9uL3dhaS9uYXZpZ2F0aW9uL2NvbnRhaW5lci5qc3A=;

Paats M. and Tiit EM (2010). *Income from own-consumption (Income and Living conditions in Europe Edited by Anthony B. Atkinson and Eric Marlier)*, <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5722557/KS-31-10-555-EN.PDF/e8c0a679-be01-461c-a08b-7eb08a272767>

Siromaštvo i socijalna nejednakost u Republici Srbiji u 2013, http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/25/90/PD10_366_srb.pdf;

Siromaštvo i socijalna nejednakost u Republici Srbiji u 2014, http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/71/56/PD10_083_srb_2014.pdf.